

היבטים לשוניים בפרשת קרח פא

דקדוקי קריאה בפרשת קרח בהפטרה ובראשון של חקת

טז ג **כִּי כָל-הָעֵדָה**: טעם מהפך בתיבה **כִּי** בלבד, הכ"ף במילה **כָּל** רפויה כדין בגדכפ"ת אחרי מילה המסתיימת בהברה פתוחה וטעם מחבר. יש לשים לב במקומות אחרים¹

טז ג **תִּתְנַשְׂאוּ**: ש"ן שמאלית בשווא נע, אחרת זה משנה את המשמעות. לא תִּתְנַסּוּ!

טז ה **וְאֶל-כָּל-עֵדְתוֹ**: העמדה קלה באל"ף

טז ז **וּתְנוּ בָהֶן | אֵשׁ**: וּתְנוּ במונח ולא במקף

טז ט **הַמַּעֲט**: המ"ם רפויה ללא דגש ובשווא נח, כן הדבר גם בהמשך. וכן הוסבר לעיל יג יח

טז יא **תִּלְיֵנוּ**: דגש חזק בלמ"ד, מלשון תלונה ולא לינה, שאז אין דגש והת"ו קמוצה

טז יד עליית שני

טז טו **אֶחָד אֶת-אֶחָד**: יש לשים לב להבדלי הניקוד

טז כו **בְּכָל-חַטֹּאתֶם**: הט"ת בחולם

טז טז **אֶתְהוּ וְהֵם וְאֶהְרֹן מִחֶר**: יש להאיץ מעט את קריאת תיבת **וְאֶהְרֹן** להסמיכה לקודמתה, שלא יישמע 'אֶתְהוּ וְהֵם - וְאֶהְרֹן מִחֶר'

טז כ עליית שלישי

טז כא **הַבְּדִלּוֹ**: הטעמה משנית בב"ת. **כַּרְגֵּעַ**: הכ"ף בשווא נע

טז כב **הָאִישׁ**: הה"א בקמץ והיא ה"א הידיעה לפי רב הפרשנים

טז כד **הָעֵלּוֹ**: העמדה קלה בה"א בדומה גם בהמשך כז **וַיַּעֲלוּ**

טז כז **וּנְשִׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם**: כך מוטעם ברב הספרים²

טז לד **נָסוּ**: במלעיל

טז לה **וְתֹאכְלוּ**: מלעיל

יז ב **וַיִּרְם**: וא"ו החיבור בשווא נע ובמלרע, כן הדבר, דהיינו שווא בוא"ו, גם בפסוק הבא **וַיַּעֲשׂוּ | וַיִּהְיוּ**

יז ה **וּכְעֵדְתוֹ**: הטעמה משנית בכ"ף

יז ט עליית רביעי

יז טו **נִעְצָרָה**: העמדה קלה בנו"ן למנוע הבלעת העי"ן החטופה

יז טז עליית חמישי

יז כב **וַיִּגַּח**: היר"ד בפתח, דגש חזק בנו"ן ובמלרע

יז כג **וַיֵּצֵא פָּרַח**: טעם נסוג אחור ליר"ד. **וַיֵּצֵא צִיץ**: יש להיזהר בהפרדת התיבות, תיבות **וַיֵּצֵא, וַיֵּצֵא** במלעיל והצד"י בצירי

יז כה עליית ששי

יז כח **כָּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל-מִשְׁכַּן ה' יָמוֹת**: **אֶל-מִשְׁכַּן ה'** כך הפיסוק, גם לפי ההטעמה, אבל צריך להקפיד כאן יותר כדי שלא ישמע ח"ו מחרף, כ"כ במנחת שי

¹ בקטע "בית יעקב" הנאמר ע"י עדות המזרח והמערב לפני שיר של יום אומרים פסוק ממיכה ד ה: **כִּי כָל-הָעַמִּים** ושם כ"כ בכ"ף דגושה, ויש טועים בזה, גם סידורים.

² לפי תורה קדומה, על סמך כל התיגאון, הטפחא בתיבת 'ונשיהם'

יח ב וַיִּשְׁרְתוּךָ: הוא"ו בחירק מלא, אין לקרוא כאילו יש שם שווא ביו"ד³

יח ד וְזָר לֹא-יִקְרַב אֲלֵיכֶם: טעם טפחא בתיבת וְזָר

יח ח לְמַשְׁחָה: המ"ם בקמץ קטן, כך גם בהמשך הפסוק לְחַק-עוֹלָם, קמץ קטן בחי"ת

יח ט זֶה-יְהִי לְךָ: תיבת זֶה- מוקפת וכך היא ההטעמה הנכונה. אין טעם נסוג אחור ולכן לא שייך דגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק⁴

יח י יְהִי-לְךָ: נחץ (הטעמה משנית) ביו"ד מפני הגעיה שם, דגש חזק בלמ"ד מדין דחיק

יח יג יֹאכְלֶנּוּ: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מן הדפוסים

יח טו לְכָל-בֶּשֶׂר: געיה בלמ"ד החטופה

יח יז בְּכוֹר-שׁוֹר: געיה בבלי"ת החטופה. כָּשֵׁב: להיזהר משיכול האותיות

יח כ וַנְּחַלְתֶּךָ: הטעמה משנית בלמ"ד והת"ו בשווא נע

יח כא עליית שביעי

יח כד אֶת-מַעֲשֶׂיךָ: העי"ן בשווא נח, אין לקרא כאילו מנוקדת בפתח

יח כו בְּנַחֲלַתְכֶם: געיה בנו"ן

יח כז וּכְמִלְאָה: געיה בכ"ף והמ"ם בשווא נע

יח כח מַעֲשֵׂיךָ: העי"ן בשווא נח והשי"ן בשווא נע

יח כט אֶת-מְקֻדְשׁוֹ: הדל"ת בשווא נע, לא בקמץ

יח ל מ פ

טיר

כְּתֻבּוֹת גֵּרָן וְכְתֻבּוֹת יֶקֶב: תיבת כְּתֻבּוֹת במלרע, אין טעם נסוג אחור

הפטרות קורח, שמואל א יא יד – יב כב:

יב ב וְשִׁבְתִּי: שי"ן שמאלית

יב ג אֶת-שׁוֹר | מִי: פסק אחרי שור. וְאַעֲלִים: הו"ו אינה בקמץ כו"ו ההיפוך, העי"ן בשווא נח

יב ה מִצְאָתָם: האל"ף כלל אינה נשמעת

יב ט סִסְרָא: הסמ"ך השנייה בשווא נע

יב י וְנַעֲבֹדְךָ: כ"ף סופית דגושה

יב יב וַתֹּאמְרוּ לִי: טעם נסוג אחור לת"ו

יב יד אִם-תִּירָאוּ: געיה בת"ו והר"ש בשווא נע, לשון יְרָאָה ולא ראייה

יב יז וַיִּתֵּן: הוא"ו שוואית ולא בפתח

ראשון של תקת:

ב וַיִּקְחוּ: וא"ו בשווא נע. אֲלֵיךָ פָּרְהָה: הפ"א רפויה

³ בתנ"ך ברויאר, גם בכתר בר-אילן אין ציון לחטף פתח בר"ש. לכן גם הנוהגים לבטא בְּרָכוּ רי"ש בחטף פתח, אינם צריכים לנהוג כן כאן.

⁴ אין היר"ד מודגשת מדין דחיק. בחומשים רגילים יש טעם מונח במילה זֶה ולכן אין מקום לדגש. גם במדויקים, בהם זֶה מוקפת ל-יְהִיָּה, אין דגש דחיק ביו"ד.

וְכַבֵּס׃ הבי"ת בסגול ולא בצירי, וכן בפסוק י. **וְאַחַר יָבֵא אֶל-הַמַּחֲנֶה**: טעם טפחא בתיבת **וְאַחַר**

יד **בְּאֵהָל**: הבי"ת בשווא, אך בהמשך הפסוק **בְּאֵהָל** מיודע, הבי"ת בקמץ

טז **בְּחֹל-חֶרֶב**: געיה בבי"ת הראשונה

אברהם נפח ז"ל

יז כג **וַיֵּצֵא פָּרַח וַיִּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים**

נכון כמו שכתב רשב"ם לפני שהתחיל הטעות במשמעות המילה

"פרח" שהמשיך עד היום. הכל לפי סדר הטבע. ראשון פרח (לא

פרח של היום אלא ניצן), ואז ציץ (פרח של היום), ובסוף הפרי.

לשון רשב"ם. **וּוּצֵא פָּרַח וַיִּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים** - נראה לפי הפשט: כשהוציא משה, מִצָּאוֹ שִׁפְרַח

ולא יותר, כדכתיב: **וַהֲנִיחַ פָּרַח מִטֶּה אַחֲרָיו**; אבל אחר כן - **וַיִּצֵץ צִיץ לְעֵינָיו כָּל יִשְׂרָאֵל**, ואחרי כן

וַיִּגְמַל שְׁקָדִים, שכן הוא העניין (בפירות האילן). שאם הכל היה בבת אחת, אם כן כשהוציא משה

נגמר כל אותו העניין תחלה, והנה לא היתה נראית לא הפריחה לא הניצה. וגם לא היה לו

לכתוב **וַהֲנִיחַ פָּרַח**, אלא **וַהֲנִיחַ גַּמַל שְׁקָדִים מִטֶּה אַחֲרָיו לְבֵית לֹוִי**.

א"ה. בדומה בסוף פרשת וישב **וַהֲיָא כְּפָרַחַת עֲלֵתָה נִצָּה חֲבִשִׁילוֹ אֲשֶׁכְּלֵתִיהָ עֲנָבִים** (בראשית מ, י)

וְכַתַּב שָׁם. בסדר הטבע (# במ' יז: כג). ראשון הפרח (ניצן של היום, לא פרח

של היום), שני הניץ (פרח של היום), שלישי הפרי.

אוּלֵי אִפְשֵׁר לְדַמּוֹת לְרֵאוֹת בְּאֵבֵי הַחֹל לְרֵאוֹת הַפָּרַחַת הַגָּפֶן הַנִּנְעוֹ חֲרַמְנִים (שיר השירים ו, יא)

נותר לבדוק בפרחים המשמשים לקישוט כמו פרחי המנורה או במקדש פרח שושן (מלכים א ז כז) או בעמודים,

אם שם מתפרש השלב שלפני שמתפתח הניץ (המכונה פרח בלשוננו).

דפי בר-אילן קורח פא "לא קם בישראל כמשה עוד"

נחמיה טיילור ר"מ במכון הגבוה לתורה, אוניברסיטת בר-אילן

הרמב"ם, בהל' תשובה (פרק ג הלכה ו) מחלק. מחלק את האנשים ש"אין להם חלק לעולם הבא לקבוצות שונות.

ביניהן הוא מונה את האפיקורסים ואת הכופרים בתורה. בהמשך הפרק הוא כותב (הלכה ח)

שלשה הן הנקראין אפיקורסין⁵.... והמכחיש נבואתו של משה רבינו, ...אלו הן אפיקורסים. שלשה

הן הכופרים בתורה: האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת. אם אמר:

'משה אמרו מפי עצמו' הרי זה כופר בתורה. ...כל אחד משלשה אלו כופר בתורה.

מדברים אלו נראה, ש'הכחשה בנבואת משה רבנו' וכפירה ב'תורה מן השמיים' אינם מושגים זהים, אלא

הם שונים בתכלית. כי האחד נקרא "אפיקורס" והאחר נקרא "כופר בתורה". גם בהקדמתו לפרק חלק,

הרמב"ם מחלק את שני הנושאים הללו לשני עיקרים שונים. העיקר השביעי עוסק בנבואתו של משה רבנו,

והוא מוכיח בו את עליונותה של נבואת משה רבנו מהפסוק בספר במדבר: "פה אל פה אדבר בו" (יב:ח),

ומהפסוק בספר שמות: "ודבר יי אל משה פנים אל פנים" (שם' לג:יא). העיקר השמיני עוסק בנושא "תורה מן

השמיים", ושם הוא כותב: "והדבור המורה על היסוד הזה

השמיני הוא אמרו 'בזאת תדעון כי ה' שלחני וכו' כי לא מלבי". לדעתו, הטענה המרכזית של

מרד קורח לא נגעה במעלתו המיוחדת של משה כנביא, אלא קורח ועדתו כפרו בחלק מהדברים שנצטווה

משה מאת הקב"ה. טענתו של הרמב"ם היא שמשה רבנו הרגיש שיש במרד הזה כפירה ביסוד של תורה מן

השמיים.

דברי הרמב"ם האלה סותרים, לכאורה, דברים שהוא עצמו כתב בהלכות יסודי התורה (פרק ח הלכה א):

משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי

שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף, אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאה, לא

להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע את המצריים... כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ,

וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעניינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר,

האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים: 'משה משה לך

⁵ **א"ה**. אין לסמוך על המאגרים בהבאה נכונה של דברי הרמב"ם. הן נגועים בצנזורה. כאן השויתי לרמב"ם בהוצאת פרנקל

וההעתיקה נכונה. הרמב"ם במכון ממרא אמין.

אמור להן כך וכך... ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת, שאין בו דופי? שנאמר: "הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעֵב הָעֲנָן בְּעָבֹר יִשְׁמַע הָעַם בְּדַבְרֵי עֲמֹד וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם" (שמות יט, ט).

על פי הדברים הללו יש לשאול, איך בפירוש המשניות השתמש הרמב"ם בסיפור של קורח כהוכחה לעיקרי האמונה, הרי בסופו של דבר הוא "אות" מן השמיים שיש בו דופי, כמו שכתב ב"ד החזקה". נראה שהרמב"ם הבין שישנם שני היבטים שונים במעמדו של משה. היבט אחד הוא מצידו של בורא עולם; הקב"ה בחר במשה רבנו כדי להעביר לעולם את התורה, ובחירה זו היא נצחית. ולכן קבע הרמב"ם (יסודי התורה ח, ג): "לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים וביקש להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו". בורא עולם מעיד, כביכול, שהוא דיבר עם משה "פנים אל פנים", והוא חוזר על דברים אלה בשיחתו עם מרים: "פֶּה אֶל פֶּה אֶדְבֵר בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת וְתַמְנֵת יְיָ יִבִּיט". הקב"ה מכתוב בשמונת הפסוקים האחרונים של התורה את המילים וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדְעוּ יְיָ פְּנִים אֶל פְּנִים (דב' לד:ו). זוהי עדותו של הקב"ה, ויסוד אמונה זה טמון בדברי הקב"ה: "וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם" (שמ' ג:ג). זוהי כוונת הרמב"ם ב'הלכות יסודי התורה' ובעיקר השביעי שלו. בעקבות כך, אדם שאינו מאמין בעיקר זה והוא "מכחיש נבואתו של משה" נקרא אפיקורס, וכבר האריך ה"משך חכמה" בביאור עיקר זה, בתחילת ספר שמות.

ההיבט השני הוא מצידו של משה רבנו: "משה קבל תורה מסיני" (אבות א, א); האמונה ש"תִּוְרָה צִוְּהָ לָנוּ מֹשֶׁה (דברים לג, ד)", והיא ה"מורשה" (הבלעדית ל) קהלת יעקב". כידוע, פסוק זה הוא הבסיס לתרי"ג המצוות, כפי שהגמרא אומרת במסכת מכות (נג ע"ב), וזהו גם הפסוק הראשון שאב מלמד את בנו, כמבואר במסכת סוכה (מב ע"א). אמונה זו, שמשה רבנו לא שינה אות אחת ממה שהכתיב לו הקב"ה, וגם לא ציווי אחד או פירוש אחד ממה שאמר לו הקב"ה, נמצאת בבסיס העיקר השמיני של הרמב"ם: "תורה מן השמים". לכן הוא הגדיר ב'משנה תורה' קבוצה נוספת של אנשים, שאינם כופרים בעובדה שהקב"ה דיבר עם משה, אלא טוענים שמשה שינה דברים ממה שאמר לו הקב"ה. הפעם הראשונה שמישהו טען כך הייתה בפרשתנו, במרד של קורח. קורח לא טען שהקב"ה לא דיבר עם משה, אלא שמשה לא דייק במסירת הדברים, ולכן נצרך משה לומר: "בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי יְיָ שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מְלַבֵּי". על פי דברינו ניתן היה לומר, שלולא המרד של קורח לא היינו זקוקים לעיקר השמיני של הרמב"ם, כי אמירתו של הקב"ה "וְגַם בְּךָ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם" הייתה מספקת. אך מרד של קורח גרם לכך שאנשים פקפקו, מפקפקים ו/או יפקפקו בעתיד באמינותו של משה רבנו כמעביר את דברי ה' בצורה מדויקת. כך קרה עם צדוק וביתוס, הנוצרים והישמעאלים וכדומה. לכן נזקק משה לומר את מה שאמר, והקב"ה קיים את דבר משה והאדמה בלעה אותם, בבחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" (מועד קטן טז ע"ב; משך חכמה במ' כ"א) האות בסיפור על קורח היה אכן "לפי הצורך", כדברי הרמב"ם, כי לא הייתה שם הכחשה בדבר השם, אלא הכחשה באמינות ובישורה של משה רבנו.

ניתן להביא סיוע לפרשנות זו של הרמב"ם מדבריו של רבנו בחיי על פרשתנו. לאחר חטא העגל כרת הקב"ה ברית עם משה ואמר לו: "הִנֵּה אָנֹכִי כֹרֵת בְּרִית נְגִיד כָּל עַמְךָ אֲעֲשֶׂה נְפִלְאוֹת" (שמ' לד:ו). רבנו בחיי מפרש, שהקב"ה הבטיח למשה בברית זו שאם יקום מישהו ויעמוד נגדו, "אֲעֲשֶׂה נְפִלְאוֹת". לאחר חטא העגל, כשעם ישראל ראו את הקב"ה מדבר עם משה רבנו ימים רבים (כמאה ועשרים יום), לא היה עולה על הדעת שמישהו יקום ויעז לפקפק באמינותו של משה. ובלשונו של רבנו בחיי: (ש)העמיקו שחתו בעיקרי התורה לעקור היסודות כמעמיק ומקצץ שרש האילן, ויהיו באים כנגד נבואתו של משה המתנבא בשם המיוחד (פירושו לבמ' טז:ל). זה מה שגרם למשה רבנו שלא להתפלל בעדם. בלשונו של רבנו בחיי משה אמר:

וְאִם בְּרִיאָהּ חֲדָשָׁה וּפְלֵא מְפֹרָסִים עֲתִיד ה' יִתְבָּרַךְ לְבְרוֹא נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל... כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחֵנִי בְּסִינֵי...

יִבְרָא ה' עֵתָהּ, כִּי עֵתָהּ הִגִּיעָה הַשְּׁעָה, וְעַתָּה לַעֲשׂוֹת לְה' הַפְרוֹ תוֹרָתוֹ, שְׂאִין רְאוּי שְׁתַּעֲשֶׂה הַנִּקְמָה עִי מֵלֶאֱלֹהִים כִּי אִם עַל יְדֵי הַשֵּׁם הַמְּיֻחָד... כִּי אֵילֹל לֹא אִירַע זֶה הָעוֹנֵשׁ בְּקִרְחָ וְעֵדְתוֹ נִפְלֵא עֲטַרְתֵּי הַתּוֹרָה וְהִיא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְחַלֵּל.

מדבריו מתברר שהנס הגדול של בליעת קורח ועדתו היה הוראת שעה כי "הפרו תורתו", וזהו ההסבר לדברי הרמב"ם שהנס של בליעת קורח התרחש "לפי הצורך". לאור הדברים הללו ניתן להבין, למה הרמב"ם לא הביא את העיקר של 'תורה מן השמים' בהלכות יסודי התורה, אלא רק הזכירו בהלכות תשובה. העיקר היסודי הוא האמונה של "בך יאמינו לעולם", כי זוהי קביעתו של הקב"ה שהוא מתקשר עם משה רבנו בצורה ניסית, כדברי הרמב"ם בהקדמה לפרק חלק: "אין יודע איכות אותה ההגעה אלא הוא עליו השלום אשר הגיעה אליו". הצורך בעיקר של "תורה מן השמים" נוצר כתוצאה מטעויות של בני אנוש, ולא היה בתוכנית המקורית של הבורא לולא המרד של קורח. שכן, הלכות יסודי התורה עוסקות ביסודות שהרמב"ם קבע כעקרונות הבסיסים ביותר מהפרספקטיבה של בורא העולם: האמונה בו – פרקים א-ד, מה הבורא מצפה מבני ישראל, הלכות קידוש השם וכיבוד שם השם – פרקים ה-ו ואיך הקב"ה מתקשר עם בני אדם; נבואה ונביאי שקר – פרקים ז-י.

ע"כ הרב נחמיה טיילור.

גור אריה צור נר"ו לעומקו של מקרא

מחלוקת קרח ועדתו

ויקח קרח . פירש רש"י פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא. ואע"פ שאין רש"י בא אלא לפשוטו של מקרא, כבר מעיר כאן שפתי חכמים שמדרש תנחומא קרוב לפשוטו, ולכן הביאו רש"י בפירושו, למען ירוץ הקורא בו.

מה ראה קרח לחלוק עם משה

ואשר על כן מביא רש"י מן המדרש מה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, בן אחיו, שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו, שנאמר ובני קהת עמרם ויִצְחָר וְחֶבְרֹן וְעִזִּיאֵל (שמות ו, יח), עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה, לא אני, שאני בן יצחך שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, את אליצפן בן עוזיאל, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו. ולמעשה, בכך חלק קרח לא רק על משה, אלא גם על השכינה הק'. שכן פירש רש"י שמינויו היה על פי הדבור. וכדרב חסדא, (מדרש תנחומא וכן סנהדרין, קי.) אמר רב חסדא, כל החולק על רבו, כאלו חולק על השכינה, שנאמר: בְּהִצְתָּם עַל ה' (במדבר כו, ט). עד כאן חמתו של קרח בערה בו באש הקנאה והגאווה על מינויו של אליצפן כביכול במקומו.

בביאור מינויו של אליצפן בן עוזיאל

ויש ליתן טעם מדוע אמנם בחר הקב"ה באליצפן בן עוזיאל להיות נשיא גם על פני קרח דודו, וכן גם על פני מישאל אחיו הגדול.

א"ה. למה קורח נדחה לא קשה כל-כך. בגלל תאוות הכבוד שלו שטרם נודעה ברכים (ואפילו הוא עצמו לא היה מודע לזה, ולפי חז"ל אשתו הוציאה את זה אל הפועל) הוא נפסל להיות ראש בית-אב.

ולעומקו של מקרא יבואר על פי שיטתו של רש"י בפרשת נח גבי שם ויפת: ויקח שם ויפת את-השמלה וישימו על-שכם שניהם (ט, כג.)

מפרש רש"י: [שם] ויקח שם ויפת. ויקחו אין כתיב כאן אלא ויקח, לימוד (ב"ר לו, ו.) על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו [של שם] לטלית של ציצית.

כמו כן גם כאן אמר ששילם לו הקב"ה לאליצפן גמולו הטוב על אשר השתדל ביותר במצות משה לשאת את בני אהרון השרופים, נדב ואביהו.

וכך הוא הלימוד:

ככתוב בפר' שבמיני (ויקרא יד-ה') ויקרא משה אל-מישאל ואל אליצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו שאו את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחוז למחנה.

ויקרבו וישאם בכנתם אל-מחוז למחנה כאשר דבר משה.

וישאם כתיב חסר ללא ו'. וישאום אין כתיב כאן אלא וישאם.

וידרש בדרך של אל תקרי. אל תקרי וישאם אלא וישאם. וכוונתו לאליצפן הסמוך למילה וישאם, יותר ממישאל.

כזה: ויקרא משה אל-מישאל ואל אליצפן קרבו וגו' ויקרבו וישאם בכנתם וגו'. לומר שנתאמץ במצוה יותר ממישאל. ולכן הכתיב עליו הכתוב כביכול וישאם.

א"ה. מות נדב ואביהו היה בראש חודש ניסן; מניין בני ישראל ובעקבותיהם בני לוי, ומינוי הדגלים ונשיאי בית אב החל בראש חודש אייר. מחמת קורח ועדתו היו לפי סדר המקראות אחרי שילוח המרגלים והגזרה שיישארו במדבר. מ"מ לא נראה כאן די סמך שאליצפן נתאמץ במצוה זו יותר ממישאל.

מעתה יבאר המדרש, והביאו רש"י בפירושו כיצד חלק קרח על משה רבנו נדרש בתנחומא: שלקח עמו ר"ן ראשי סנהדראות לקנתר ולהתנצח עם משה באמרו: טלית שכלה תכלת, מה היא שתהא פטורה מן הציצית.

ובביאור שיטתו של קרח, יש לומר, שהפתיל תכלת בציצית כביכול כנגד משה ואהרן, והטלית שכולה תכלת כנגד כל העדה כולם קדושים. וכשם שבטלית שכולה תכלת, לטענת קרח אין צורך בפתיל אחד שיפטרנה, כן בעדה שכולם קדושים אין צורך במשה ואהרן.

ובביאור טעותו של קרח, יש לומר שהציצית והפתיל תכלת לא באו לפטור את הבגד, ולא את צבעו, אלא את האדם הלובש, שלא ילך ארבע אמות בארבע כנפות בלא חוטים. כי אין הציצית חובת מנא, חובת הבגד, אלא היא חובת גברא, חובת הלובש. ולכן טעם המצוה הוא לְמַעַן תִּזְכְּרוּ (במדבר טו, טו), שהאדם הלובשה יזכור את מצוות ה' בכל רוח שילך. ולכן, בנמשל, גם אם העדה כולם קדושים, צריכים הם למשה ואהרן להזכירם מצוות ה', כציציות הללו הבאות להזכיר מציאות ה'.

ול"שיטת" קרח יש לשאול, מעיקרא מאי קא סבר. שאם כל העדה כולם קדושים ואינם צריכים מנהיג, איך יהיה הוא, קרח, מנהיג עליהם. והרי אינם צריכים מנהיג.

ושמא יש לומר שגם על כך אמרו: קרח שפיקח היה מה ראה לשטות זאת. ובשימת לב, במודרש תנחומא מובאת דרך נוספת שבה רצה קרח לחלוק על משה ואהרן. באמרו בַּיִת מְלֵא סְפָרִים, מְהוּ שְׁתֵּהָא פְטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה. והיא היא אותה טענה, שבית מלא ספרים כמוהו כעדה שכולה קדושים, ואינם צריכים מזוזה שתפטור אותם. והיא היא אותה טעות. שהמזוזה לא באה לפטור את הבית, אלא את יושביו.

ויש לשאול, מדוע יביא המדרש שתי מחלוקות זהות, א"ה. השאלה אינה על המדרש אלא על קורח למה לא נסתפק בטלית. ומה בא לחדש.

ומובא בתפארת ישראל להמהר"ל שבשאלתו על המזוזה בא לחלוק על משה ועל תורתו, ובשאלתו על הטלית בא לחלוק על אהרון ועל בגדי כהונתו.

ושוב תחזור השאלה למקומה, מעיקרא מאי קא סבר, והרי לשיטתו אין צריך מנהיג. ושמא יש לומר לְשִׁטוֹת שִׁיטתו, על דרך הצחות, אמנם בית מלא ספרים אין צריך מזוזה, ולכן אפילו קרח לא יכול לפטור את הבית, אבל יכול קרח לומר שהוא הבית עצמו! וכן בטלית אמנם לשיטתו אין צורך בפתיל תכלת כי כל העדה כולם קדושים, ולכן אין קרח יכול להיות הפתיל תכלת, אבל יכול הוא לומר שיהיה הוא, קרח, הטלית עצמה! ובנמשל, הרי הוא עצמו קחל ה'!

שכן דרכו של המתנשא, שאין גבול להתנשאותו וגאוותו, עד אשר ידמה עצמו לעליון. ודרכו של מקנתר ומתנצח שיש לו קצת במה להיאחז. ויש לעיין במה נאחזו צפרני גאוותו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שקרח טעה, ולמד לחלוק על הציצית מבגדי הכהונה עצמם, שנאמר בהם מְעִיל [וְהָאָפוּד] כְּלִיל תְּכֵלֶת (שמות כח, לא). והמעיל כליל תכלת שלבש אהרון, (לאחת השיטות) היה כעין בגד ארוך עם ארבע כנפות, וללא חוטי ציצית כלל. ומזה רצה ללמוד קרח שכליל תכלת פטור מציצית.

ונעלמה ממנו מחשבת הבורא ית'. שלא הצריך חוטים במעיל אהרון כדרך שהתיר כרובי זהב בקדש הקדשים. וכל זאת כדי להחדיר האמונה מי הוא הַמְּצַוֶּה ומי הוא הַמְּצַוֶּה. שהמצוות נועדו לנברא ולא לבורא. שהציצית תכליתה בתכלת להכניע את האדם, ולהנמיך את לבו כנגד הרקיעים וכסא הכבוד.

והכהן הגדול בכניסתו אל הקדש הרי כולו מלא הכנעה כלפי הבורא ית', ולכן לא הוצרכו כנפותיו לציציות המכניעות. או כַּלֵּךְ לְדָרֶךְ זו: הכ"ג בבגדי הכהונה כבר בדרגה עליונה, ולכן אינו צריך לשים פתילים ובהם פתיל תכלת. שהרי הם כלבוש שמימי עליון שאינו בא להכנעת האדם לפני בוראו כשאר הארבע כנפות, אלא אדרבה, הוא בא לרומם ולנשא את הכה"ג בעבודת בוראו לתכלית הנרצית של השראת השכינה הק', ולכן אין המעיל תכלת צריך לציצית.

וכדרך שאמר שלמה המלך כָּל פְּעֵל ה' לְמַעַנְהוּ (משלי טו, ד') שכל אשר פעל וציוה הקב"ה, שיפעלו הבריות ויעשו, לְמַעַנְהוּ, למען שמו ית'. ואשר על כן בלבוש הדיוט יתחייבו

ארבע כנפות בציצית, למען תזכרו, ובלבוש הכהן הגדול לא יתחייבו הכנפות בציצית, שהרי כל כולו אומר כבוד ה'.

וקרח ברשעותו ובגאוותו הבין היפך הדברים. שכל פֶּעַל ה' הוא לְמַעַנְהוּ של קרח. ולכן לא יכול היה לשאת את מרותו של אליצפן בן אחיו מחד, ושל משה ואהרון מאידך. ובאומרו להם מדוע תתנשאו על קהל ה', כיוון לעצמו. שהוא כנגד כל קהל ה', וכהנמשל לעיל שהוא הבית והוא הטלית. ומדוע יתנשאו עליו. והרי אין למעלה ממנו. ועדיין יש להבין, שהרי אמרו (סנהדרין לו:) לפיכך נברא אדם יחידי ללמודך וכו' שכל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם ולפי זה לכאורה שפיר דמי לפרש לְמַעַנְהוּ, למען האדם.

אלא ודאי הכוונה במאמר הנזכר כל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ למען היות האדם נשלם במידותיו הטובות, ולמען יהיה נכנע וענו. ולא כקרח שהבין לְמַעַנְהוּ – לְמַעַן הַרְבוֹת סוס (על פי דברים יז, טו) והרבות גאוותו ולמען יתנשא אף על בוראו. וזה שהמשיך שלמה המלך ואמר כל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה. וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם (הושע יד, ז). וכן מה שנאמר בשבילי נברא העולם הוא כדי לקבל אחריות על קיומו של העולם ולא כדי לקבל רווח והנאה ממנו.

הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו

טז כד דְּבַר אֶל-הָעֵדָה לֵאמֹר הֲעֵלוּ מִסְבִּיב לְמִשְׁכַּן-קֶרַח דָּתְוֹ וְאַבִּירָם:

הנה לקמן בפסוק כז כתוב וַיֵּעָלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן-קֶרַח דָּתְוֹ וְאַבִּירָם מִסְבִּיב וְדָתְוֹ וְאַבִּירָם יֵצְאוּ נֹצְבִים פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וּנְשֵׂיהֶם וּבָנֵיהֶם וְטַפָּם: ומבואר שעם ישראל קיים את הציווי הזה. ובכל זאת כתוב בפסוק לד וְכָל-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סָבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקִלְמָס בְּיַמֵּי אֶמְרֹו פֶּן-תִּבְלַעְנוּ הָאָרֶץ: ומבואר בזה שאין כוונת הכתוב שיעלו ויסתלקו מלהיות מסביב למשכן קרח ודתן ואבירם, אלא שיעלו מתוך משכנותם, ויהיו סביבות משכנותם.

וביאור הענין הוא וכמו שאמרו (סוטה ח:): שמצוה על כל הנשים לראות את הסוטה משום יוֹנְסָרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשִׂינָהּ כְּזַמְתְּכֶנָּה (יחזקאל כג, מח), ומטעם זה הוצרכו גם כאן לראות בבליעת קרח ודתן ואבירם.

[ז] וְאִם-בְּרִיאָה יִבְרָא יִי וּפְצֹתָהּ הָאֲדָמָה אֶת-פִּיהָ וּבִלְעָה אֶתְּךָ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר לָהֶם וַיִּרְדּוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֹתָם כִּי נִאְצְוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת-יְיָ:

לא הפסיקו ביואם בריאה יברא השם ופצתה האדמה את פיה, משום שלא נשלם ענין הבריאה החדשה עד שאמר ויבלעה אותם, וכמש"כ הרמב"ן: אבל הענין כי בקיעת האדמה אינה בריאה מיוחדת, אבל פתיחת הארץ את פיה לבלוע – הוא חידוש לא נהיה מעולם... **א"ה**. לפי דבריו היה ראוי להעמיד את האתנח במלה להם. לפי הכלל הידוע שחציית הפסוק הוא בקטע שאחרי הפתיחה, נצטרך לומר שהפתיחה מסתיימת במלה להם, וחציית האתנח בנקודה של שְׂאֵלָה. לפני המעבר לנקודה השנייה של השלמת הנאמר בפסוק הקודם. וזה מתאים לדברי ידידנו.

יז יא-יב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-הַמַּחְתָּה וְתֵן-עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קֶטֶרֶת וְהוֹלֵךְ מֵהֲרָה אֶל-הָעֵדָה וְכִפֶּר עֲלֵיהֶם כִּי-יֵצֵא הַקָּצֵף מִלִּפְנֵי יְיָ הַתֵּל הַגָּנָף: וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר| דְּבַר מֹשֶׁה וַיֵּרָץ אֶל-תּוֹךְ הַקֹּהֶל וְהִנֵּה הַתֵּל הַגָּנָף בָּעַם וַיִּתֵּן אֶת-הַקֶּטֶרֶת וַיִּכְפֹּר עַל-הָעָם:

הנה בפסוק יא הטעמים חיברו את יוהולך מהרה אל העדה עם יוכפר עליהם, ומשמע שהולכת הקטורת היא היתה לכפרה, ולא עצם ההקטרה. ואילו בפסוק יב הטעמים חיברו את יויתן את הקטורת ויכפר על העם, ומשמע שעצם נתינת הקטורת היא המכפרת.

והביאור הוא פשוט, דכיון שאהרן רץ בתחילה אל תוך הקהל ושם הוא נתן את הקטורת, א"כ נמצא שתיכף בשעת נתינת הקטורת, היתה הקטורת בתוך העם, ולכן תיכף נעשית הכפרה. ורק אם היה נתון את הקטורת במקומו, לא היתה מכפרת עד שהיה מוליכה בתוך העדה. **א"ה**. י"ש

לדון אם אהרון שינה ממה שנצטווה. הוא נצטווה להוליך מחתת גחלים טעונה קטורת דולקת אל העדה. בפועל נראה לכאורה שנתן את הקטורת רק כשהגיע בריצה אל הקהל. אבל במקרא לפנינו כתוב וַיִּקַּח אֶהָרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה.

תשובה. לכאורה צ"ל שלא היה קפידא בסדר הדברים, והעיקר היה שהקטורת תהיה בתוך העם, ובציווי בא להקל שאינו חייב ליתנו כשהוא בתוך העם, ומספיק שיוליך את הקטורת בתוך העם.

יח יב בל תִּלְבַּב יִצְהָר וְכָל-תִּלְבַּב תִּירוּשׁ וְדָגְן רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר-יִתְּנוּ לִי לֶךָ נְתִיתִים: קשה למה אין האתנחתא ביראשיתם אשר יתנו להשם, והרי ילך נתתיסי מוסב על כל תחילת הפסוק. ואולי י"ל שאם היה מוטעם כד, היה משמע שאם הפריש תרומה שלא מן המובחר, לא יתננה לכהן.⁶ ולכן הפסיקו באתנחתא ביכל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגין, ללמד שכל ראשיתם אשר יתנו להשם – לך נתתיים.

א"ה. הזכרתי בעבר שהעמדת האתנח כמעט בסוף הפסוק אינה רצויה. ודי בזה לוותר על העמדת האתנח בקטע שאחרי הפתיחה.

תשובה. כיון שבהרבה מקומות יש כן אתנחתא בסמיכות לסוף הפסוק, לכאורה היה ראוי גם כאן ליתן את האתנחתא ביראשיתם אשר יתנו להשם שזהו סוף הדבר הניתן, ואח"כ לומר את דינו ילך נתתיסי.

תָּנוּ לְחֶכְמָם וַיִּחְכְּמוּ-עִוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע ונשמר באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בגושיאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺

⁶ ועצם זה שתרומתו תרומה דרש ר' אילעאי מלקמן פסוק לב, [ביבמות פט:; קידושין מו:; ב"מ נו., ב"ב פד:; ב"ב קמג., תמורה ה.], ודרש זה נצרך ללמד שיתננו לכהן, ולא נאמר שאינו ראוי ליתנו לכהן [ויצטרכו לקוברו וכדיל]. **א"ה.** בפסולים מסוימים מצינו 'תרומה ויחזור ויתרום'.